Fridolins lustgård och Dalmålningar på rim

Bokutgåva

Stockholm. Wahlström & Widstrand. 1901

INNEHÅLL:

Fridolins lustgård.

Dalmålningar.

Min sångmö är icke af Pinden, hon är af Pungmakarbo. Där vandrar hon, kwällsröd om kinden, när dalarna stumna till ro.

Hvi kryddas poeter med lager? Har icke all Dalarnes wår en kwist i sin swalare dager till krans för en sångares hår?

En winghäst af grekiska formen är ädel och stolt, will jag tro. Men hellre jag rider i stormen ett hingstföl af fjällbygdens sto.

Af järn är den blänkande sporren, och wägen har kråkris och barr, och lyran slår klunken som orren och skorrar sin glöd som en knarr.

Till gudarnes gårdar, de sällas, slår diktens, likt rägnbågens, bro sitt fäste bland myrtnar i Hellas, bland rönnar i Pungmakarbo.

Fridolins lustgård.

Om Håkan Fridolin, den landtlige ungkarl, som sinnebildligt kallat dessa sånger sin lustgård, kan den möjligen intresserade erhålla några lefnadshistoriska upplysningar i företalet till de förut utkomna Fridolins visor.

Lustgården.

❧

Den drar förbi, den flyktande armén, med flöjters klagospel och lama trummor. Var det med dem jag gick i solens sken, bland dessa unga åldringar och gummor? Jag hör en sång som en begrafningsmässa, att tron är död och kärleken förbrunnen; fältprästen går med sänkt och skallig hjässa och utan evangelium i munnen: “Vår tjänst i diktens land var tretti år. Nu kräfver lifvets allvar: tänk på maten! Nu bleknar undrens värld, men öppen står, väl oss, den borgerliga, stora Staten.“

Landstormens sista uppbåd kallas re’n af arga hornrop från de dystra riken, och jag hör dit och borde längese’n sett gränsens moln, men jag är undanviken. Jag har en sal, mot aftonen belägen, en lustgård och en borg i ungdomslandet. Dit vek jag, led på flykten, in från vägen, där vill jag hålla stånd så sent jag kan det. Haf tack, att ej du slog mig vanför, lif, att jag är stridbart stark, fast såren ömma, att jag är djärf och het och nog naiv att hänryckt sjunga och att ljufligt drömma!

Häran, kompan, du dröjare, som går med lätta steg som jag i eftertroppen och gnolar visor om den sälla vår, fast alla flaggor blåsa höst i toppen. Kom in och sitt på lönnlöfsmyckadt säte och sjung i tvekamp med din broder Håkan. I vägens vindar sträfnade vårt läte, men vårens sång är skön från själfva kråkan. Och ströfvar öfver middagsheta land en mö hitåt, där lundens fläkta svalkar, vi le måhända öfver häckens rand — vi voro fordom tämligt stora skalkar.

De tysta sångerna.

❧

Det var som den tidiga, svala vår, då än all jorden är stum, fast mänskorna ana, att rymden står af sångers andedräkt ljum. Då var som en vårsvan den stolta sol som sjunger där han far, och månen en drömmande gök, som gol i fjärran för stjärnornas par.

Vi möttes, jag såg dig, din barm, som steg likt en visa i jamb efter jamb. Din mun under rosende insegel teg, men din blick var en hög dityramb. Jag vet, att ditt väsen sjöng med i det haf, som svallar jorden rundt — i jungfrurnas blod och i kvistarnas saf och i allt, som är ungt och sundt.

Jag vet, att vi sutto vid samma bord vid drömmarnas hemliga fäst, där allt, som vi kände, vardt sagdt utan ord, och så vardt det vackrast och bäst. Jag kunde ha räckt dig en ros, som kvad min längtan, hur rik den var, och hört från violen bland ekarnas blad ditt skygga och trogna svar.

Vi möttes, vi skildes och möttes igen till de tigande sångernas fäst, vi skildes för alltid och visste ej än, att vi fått, hvad all världen har bäst. Det var i de tidiga ungdomsår, då själarna dikta den sång, som lifvet skall sjunga men aldrig förmår att ge röst, som den anats en gång.

J Juda städer.

Hur präktigt lefva vi i Juda städer! Vi gå med tänkespråk på våra kläder och långa, sköna börsar i vår hand. Vi hafva rifvit våra fäders hyddor och byggt oss cederhus, och Sabas kryddor och Cyperns drufvor mogna för vår tand. Vår lefnads alla timmar flyga lama som feta dufvor, makliga och tama, med fridens kutter fyllande vårt land.

Hur har min ande längtat innerligen till starka vingars rymd, till örnestigen från detta lyckliga Jerusalem! Här går oss allt så kräsligt väl i händer; i Kedars byar hungra mina fränder, och öknens vindar kalla mig: kom hem! Här hotar dom; låg jag en stormnatt vaken, förnam jag suset af den stora draken, som sprutar hämdens eld och svafvelslem.

Jag vill stå upp och gjorda mina länder och utspy vinet mellan mina tänder, till floden trängtande som törstig hjort; och jag vill vika bort i aftontöcknen till leoparders berg, till lejonöknen, där lifvet väntar farligt, armt och stort. Stå hastigt upp, var som en hind, min kära! Ett nytt och väldigt rike är oss nära, en sällsam stjärna brinner vid dess port.

Vi skynda bort på ångestheta sulor, vi söka skydd i skrefvor och i kulor, vi fly, tills ingen våra tillhåll vet. Det står en döpare vid fjärran källa med hotfull blick och hår som dunkla välla, en stor och sträng och straffande profet. Vildhonung doftar ur de sträfva orden, och torra grenar resa sig från jorden utur ditt botdop, kärfva ensamhet!

Höstens vår.

Nu är den stolta vår utsprungen, den vår de svaga kalla höst. Nu blommar heden röd af ljungen och hvitt af liljor älfvens bröst. Nu är den sista visan sjungen af sommarns kvinnligt veka röst; nu stiger uppför bergens trappa trumpetarn storm i dunkel kappa.

Nu äro alla drömbarn döda, som födts ur vårens sköra lek — likt buskens rosentyll, den röda, som första skumma natt gör blek. Men alla starka känslor glöda som snårets nypon, kullens ek och hviska varmt i frost och nordan om gyllne mognad och fullbordan.

Min sång flög drucken kring det bästa af färg och doft i ängars ljus, och det var ljufligt nog att gästa de många hjärtans honungshus; nu vill jag, mätt på sötman, fästa min boning långt från lust och rus och hvila under fasta bjälkar, ej under lösa blomsterstjälkar.

Väl mig, då lekens minnen tvina, att du var allvar och står kvar, att ingen sol behöfs att skina vår kärlek varm i svala dar! Hör, himlens hårda väder hvina sin högtidshymn för trogna par. Vi le, när jorden räds och darrar: vår lyckas hus har goda sparrar.

Göjevisa.

Skall granneligen förstås af en hvar som känner bondepraktikan.

❧

Nordan är min kärleksvind och Göja min älskogsmö. Aldrig står solen så röd vid sin grind, som stigen från bolster af snö. Aldrig är flickan så skön för din blick, som sedd genom yrvädrets flor. “Dansa och sjung, agrimonia drick,“ så säger oss Göja, min bror.

Solen, som går i den kyliga Fisk, nu drager sig tidigt till ro. Så ock hvar yngling, fullkommen och frisk, nu önskar hos kärestan bo. Sunnan går kvalmig i skogar af lind och andas förgiftande dunst; nordan, kom nordan, vår bilägersvind, som blåser oss hälsa och gunst!

Långvägs jag kommer af nordvindens bygd och söker min älskades lund. Ser du mitt lopp under granarnas skygd, kom möt mig i Veneris stund! Godt är att handla med kvinnfolk, jag lärt, i Göjas trovärdiga natt. Hör, öfver drifvan, som dagmejan tärt, går tassande mjukt Peter Katt.

Nu må man gilja och bygga sig bo, ty gamman är god som en päls; aldrig slår rötan i huset sin klo, om timret i Göjetid fälls. Fastlagen kommer; om jorden i tö täcks röja sin fruktsamma famn, strör jag på änglarnes tisdag mitt frö i ditt och de heligas namn.

Anm. För de oupplysta må nämnas, att tisdagen i fastlagsveckan kallas alla änglars dag och att frö, som då utströs i deras namn, skall grönska härligen.

Den drömmande systern.

❧

Vinden spelar på sin sträng smäktande bukolika. Vill du gå på grönan äng, jungfru Melancholica? Månens bukt står hvit i norr, stigens gren är dagglöst torr, sakta surra broms och ollonborr.

Där du nyss i solen gick bland de andra tärnorna, låg en fjärrglans i din blick som i sommarstjärnorna; och jag tänkte: dagens flod väller stark och het som blod, men den värmer ej min jungfrus mod.

Stämdes gigor, yr och röd strax kom ung Sanguinica, och med kind i häftig glöd upp sprang stolt Cholerica. Fru Flegmatica kom ock, trög och tungögd, hvit och tjock. Du gled ensam bort ur dansens flock.

Går du under månens ny, syster Melancholica, leker skimret på din hy som på blek majolika. Till ett kärl för drömmars vin är du formad, svag och fin; du är skymningsvind och mandolin.

Mikrokosmos.

Motiv ur bondepraktikan.

❧

Jag är af jorden, jag är sval och tung, trögvulen, gammalstämd fast ganska ung. Det står ett gulnadt höstträd i min själ, dess alla grenar susa som farväl.

Jag är af vattnet, jag är kall och våt, min stela flegma är som frusen gråt. Min vinterglädje bullrar, stark men bråd, vid fulla bord med vin och villebråd.

Jag är af luften, jag är ljus och blid, jag går som i beständig lådingstid. Hvad långa år försummat och försönt står upp vid vädrens lekar friskt och grönt.

Jag är af elden, jag är torr och het af sommarsol, som ingen nedgång vet. Väl må jag undra, att hon ej förbränt mig själf med alla mina element.

Anm. Lådingen = våren.

Fridolins dårskap.

❧

Knappt leker mört, knappt hoppar lax, knappt blåses vintern ut, då står du röd som fordomdags och glimögd vid din knut. Vid idealens spruckenhet och känslans skämda vin hvar får din själ sin druckenhet, du gamle Fridolin?

Hvad bryr det dig, att vifvor le, att näfvans kind är täck? Har du ännu en krans att ge, du många kvinnors gäck? Hvad suckan blandas af ditt bröst med djupa skogars hvin? Finns än, till svar, en mänsklig röst, som suckar: Fridolin?

Du går med knäsid gångjärnsrock och hög och fejad hatt, du drager balsam i din lock och bär en skön kravatt. Ack, på de unga narrars stig, där vällukt sväfvar fin, att jag ännu skall möta dig, du gamle Fridolin!

Gå hem och gnid det fåralår, som hänger på din vägg, och sjung om våra tomma år och sälla dryckers drägg. Gjut dubbelt öl på flisorna af sargad violin, och gjut i aftonvisorna ditt svårmod, Fridolin!

Anm. Fiol kallas mångenstädes ett torkadt fårlår, hvaraf karfvas skifvor, som njutas till hårdt bröd med smör — en god spis

---

J kungalunden.

❧

Hell dig, gamla konungalund med lind och ek bland fur! Sjunger du än en lustig stund om adelig amur?

Skeppet kom, en prunkande jakt med sång och vin ombord. Mörka män från främmande trakt beträdde lundens jord.

Bruna män med strida skägg och brytande tyskt och danskt gingo under blommande hägg och doftade vinet spanskt.

Hvem är hon med smalaste vrist i purpurfållad kjol? Mörkt är Vendens land, som mist sin unga furstesol.

Spela, lund, din vackraste sång kring hennes uppgångsstig. Hon skall gå sin ungdom lång och lysa vår för dig.

Skygg hon går bland vendelört och sommarhyll framåt. Bärgen, svenner, kjortelens skört, ty snårens blom är våt.

Upp och ner på gångarnas mull går kungalundens vakt, bålda män med blomstrande hull, som blåsa horn med makt.

Med dånande pomp och fruktansvärd de framgå som till krig, men sänka ödmjukt sina svärd, du kungabarn, för dig.

Åldrig varulf kryper fram till mörka grottans gap, plirar, lik det mildaste lamm, ur natt och fångenskap.

Kungen går, fast gammal och tung, med fröjd från slottet ner. Munter blir den strängaste kung, då sådan mö han ser.

Prinsen går, en skimrande prins, i fadrens höga spår. Landen stå med bugande lins och hviska, där han går.

Vid karparnas damm med vattendill och vass bland ek och fur svärjer han prinsessan till sin kongliga amur.

Hundra år och hundra år och hundrade år därtill! Kungalund, fast tiden går, du ståndar stolt och still.

Sjunger du än om ung amur, så sjung i dag för mig, där jag går bland lind och fur på kunglig kärleksstig.

En farande man, en käck plebej i förstars fjät är jag, lemnar glad min lefnads galej åt vind och böljeslag,

landar och gläds åt lundars språk och gamla ömma ord, seglar igen mot okänd båk med sång och vin ombord.

Spela, lund! Nu gångar en båt mot strand bland stim af mört. Stig, min sol, från tilja våt bland hyll och vendelört.

Lyft som i dans din smala fot och sommartunna plagg: stigen är trång med linderot, med tagg och fläderdagg.

Mötas vi vid näckens brunn i kungalundens midt, kysser du min skäggiga mun, är hela riket ditt.

Glömd är lundens konungaätt och draken sofver godt. Ensam här, med okränkt rätt jag varulf är och drott.

Du är adelig och ung, kan väl en krona få; jag är alla narrars kung, som skämtar med dig så.

Nya skott.

Herr Ollondal, träd ut ifrån ditt slott! Din jord är grön och hennes tak är blått. På alla renar blommar hästhofsörten, gökskällans ludna klocka ljudlöst går, den späda sälgen vaknar och förstår sin nakenhet och gör sig gyllne skörten. Gå ut och njut af markens bleka vår!

Herr Ollondal, träd ut ifrån ditt slott! De gamla lindar skjuta nya skott och susa öfver parkens färska nässlor: Än, gode herre, lefva du och vi! I snåren prassla hasselmöss och vässlor, och kvällens vind är full af svaneskri.

Herr Ollondal, nu ståndar våren full, nu tända vifvor hvarje äng i gull. Säg, minns du än små vägarna kring torpen, där, unga hjorten lik, du ströfvat vig? Minns du allt kvinnofladdret på din stig, då blondt och svart, som lärkan och som korpen, med vårligt vingflax kretsade kring dig?

Herr Ollondal, du dröjer i ditt slott. Din stol är mjuk, ditt gamla vin är godt; och vaknar du, när vårens härtåg drager med ystert rop en natt ditt hus förbi, så är det blott din arga höstpodager som säger till, att än den sitter i.

Då skymtar det, o herre, vid din knut. Det dröms i natten, som det drömts förut, och käck och senfullt ung din son beträder de samma vårens vägar själf du gått, och när du murknar i ditt skumma slott som linden, blött och nött af tusen väder, är han den gamla stammens friska skott.

Visa i enskogen.

När enen börjar ryka, är aborrleken slut; jag skär mig spö och klyka och kastar kroken ut.

Och spöet utaf eneträ det rycker i min hand, ty kärlek suger folk och fä, i vatten som på land.

Nu stå de första axen och skälfva på sin fot, nu leker vikens braxen och fyller nät och not.

När skogens enar stå i rök, tar häggen floret på, då hvisslar svala, ropar gök, att jag må linet så.

När häggen står i blomma, är flickors längtanstid; de argaste bli fromma, den stramaste är blid.

Och, tänk att på det hela år den enda tid det är, då kvinnokönet röjer spår af ömmare begär!

Så vill jag mig förnöja den korta tid jag kan. Kom, var min braxenmöja, jag är en braxenman.

Vi leka under sunnanblåst i sommarljusets sjö, tills häggen ståndar röd af frost och enen hvit af snö.

Då darra himlens stjärnor i kvällens nordanhvin, då spinna näjdens tärnor sitt eget brudelin.

Nu öppnar nattglim sin krona.

Nu öppnar nattglim sin krona i åkrarnas yfviga korn, och älgtjuren söker den hona han vann med sitt

stridbara horn, nu teckna slåtterblomma och glimtande ögontröst den skymningsväg jag vill komma som förr till min älskades bröst.

Högt ropar knarren, min sträfva men eldiga näktergal, och månjungfrun tömmer sin stäfva i purpurn från dagens pokal. Jag stiger mot vreten, som rundar behagligt sin slumrande barm. Då kommer ur dalar och lundar min älskade lidelsevarm.

På hösläden lägret jag reder af jungfru Marie halm. Där vill jag hos dig sjunka neder i hässjornas ångande kvalm — en jordson, stark och härdig fast ljufligt berusad och matt, din rika kärlek värdig, mörkögda Augustinatt.

Längtan heter min arfvedel.

❧

Längtan heter min arfvedel, slottet i saknadens dalar. Sakta ett underligt strängaspel tonar igenom dess salar.

Säg, hvadan kväller du, klagande ström djupt ur de skumma gemaken, du som mig sjunger om dagen i dröm, sjunger om natten mig vaken.

Hvem är den själ, som i suck och ton andas från hemliga strängar, ljufligt som doften från humlornas bon flyter på gulnande ängar?

Somrarna blekna och solar gå ner, timmarna varda mig tunga, rosorna dofta i vissna kvarter, minnena hviska och sjunga.

Klinga, du klagande strängaspel, sällskap i drömmande salar! Längtan heter min arfvedel, slottet i saknadens dalar.

Dina ögon äro eldar.

❧

Dina ögon äro eldar, och min själ är beck och kåda. Vänd dig från mig, förr'n jag tändes som en mila innantill! En fiol jag är med världens alla visor i sin låda, du kan bringa den att spela, hur du vill och hvad du vill.

Vänd dig från mig, vänd dig till mig! Jag vill brinna, jag vill svalna. Jag är lust och jag är längtan, gränsbo mellan höst och vår. Spända äro alla strängar; låt dem sjunga, rusigt galna, i en sista dråplig högsång alla mina kärleksår.

Vänd dig till mig, vänd dig från mig! Som en höst- kväll låt oss brinna; stormens glädje genomströmmar vårt banér af blod och gull — tills det lugnar och jag ser i skymning dina steg för- svinna, du, den sista, som mig följde för min heta ungdoms skull.

På värdshuset Kopparflöjeln.

❧

Vindragarn som en vallmo står i svarta källargluggen, och gult som mogna bjuggen i fönstret skymtar flickans hår. Och än har söderns Bacchus must för nordens raska sällar, och än har lifvet ungdomslust och året ljumma kvällar. Hvar dunkel timme flyger rapp och luftig som en läderlapp igenom nejden, vingårdsglad med alla sina dungars blad och rönn på bergets hällar, och sunnan blandar sin musik i sången, stark och Bellmanslik: Aftonstjärnan på fästet prunkar. Upp, I bröder, vid fat och bunkar! Låt oss lefva som glada munkar, tappa vår tunna, klappa vår nunna — vin och kärlek i djupa klunkar.

Det står en flöjel på vårt hus och gnyr mot nattens väder. När stjärtens högsta fjäder berörs af morgonrodnans ljus, då vänder han sin kam åt nord men stjärten spotskt mot söder och kraxar sträfva lystringsord för salens dufna bröder. Gal ut i stormen, koppartupp! I Bacchi män, stån upp, stån upp ur eder sista yras rus och slån i skärfvor edra krus mot dag, som frosthårdt glöder. Här lyktar lek och sommartid, och klar och sträng tar hösten vid.

Om en tillbörlig vrede.

❧

Lägg tungt och fast din hand i bordet och som ett lejon kungligt ryt, och säg det rätta, vissa ordet manhaftigt utan flärd och skryt. Skön är en man, då han är vred, men blöt och mjäkig är han led, och kält och gnäll är kvinnfolkssed.

I denna värld af släta knoddar, som le och buga för en slant, du späcke dina ord med broddar och tale hälsosamt och sannt. I denna värld, så fräck och dum, må mycken vrede hafva rum, och det är skam att vara ljum.

En man är än ett nordanväder, som blåser upp till hårdhändt strid, och än en västanvind, som träder bland mänskorna oändligt blid. Så följa andra män hans spår, och barn och kvinnor, där han går, stå trygga i sin svaga vår.

En madrigal.

❧

Det var en poet. Han hette Polydor och skref vers om kvinnor i allmänna tidningarna för en krona per rad, ty han var rätt högt i ropet. Och i hans poesi var allt så lyckligt och rart! Men så begaf han sig på en stor och ej längre inbillad älskogs stig och rönte svårt mothugg. Då vardt han vred och skref sitt hjärtas uppriktigaste suck. Men redaktörerna tyckte, att den stred för skarpt mot hans föregående produktion, och ville ej köpa den. Polydor har därför anhållit, att den här måtte finna en plats.

Nu vill jag sitta på svällande tufva, spotta fiolen på halsen och skrufva, drifven och lärd i mitt sångarekall. Kvinnkön, du ljufva, hör en förtjusande, ny madrigal!

Sjöng jag om vårlek, som ynglingar göra, vände du till mig ditt rosiga öra, log så huldsaligt och utbrast: Så sött! Sjöng jag på allvar ur brusande lunga, manligt, som stormen och lidelsen sjunga, strax var du lomhörd och liknöjd och trött.

Vida jag drog genom kärlekens riken. Väldiga vallar och gapande diken sprängde jag öfver med blodet i svall. Stod jag vid muren och knäppte på lutan, såg jag förklaradt ditt anlet vid rutan, hörde de saliga tårarnas fall.

Gick jag till porten och slog på dess bräder, gläntande kom du i svallande kläder, hviskade: “Kyss mig, men se’n får du gå.“ Bad jag dig utgå i ära och följa modigt min färd öfver hedar och bölja, gret du: “Ack ja“ — men du kom ej ändå.

Drabbe mig skam, om ej själen mig brände rent som Guds eld, då jag sjöng och bekände dig hvad mitt hjärta haft starkast och störst! Dyrkade kvinnkön, hur vill du nu ha det? Klingklang och narrspel? Det tunnaste spadet släcker bekvämligt din lågande törst.

Nu är det vårtid, och ensam jag sitter, trycker mitt spelverk mot hjärta som spritter. Eva, din sångare går till sitt kall. Hör, om du gitter, hör min förtjusande vårmadrigal!

———

Maj i Munga.

❧

Vackra Maj i Munga, fjärran stråkar sjunga, fjärran stråkar ropa dig till dansen och de unga. Jag är Höst i Haga, hör du vinden draga lång och enslig aftonstig, det är min vandringssaga. Mången mil i rägn och il gör ljuflig hvilans säng. Men för dig är vakans natt och glädjens gälla sträng. Innan molnen dagas, skulle du förtagas, som min sista sommarsyn, af dimmorna på äng. Vackra Maj i Munga, morgonfåglar sjunga. Hvarför är ditt öga matt och ögonlocken tunga? Hvarför står du vaken, re’n då gryningsdraken lyfter röd ur dimmig natt sin vinge öfver taken? Jag har drömt båd’ långt och ömt, men nu står dagen ljus. Valdhornsklangens bundna falk vill ut i skogars brus. Jag är Höst i Haga, fjärran skall jag jaga, fjärran från den vackra maj och bleka drömmars hus.

———

Ett hjärta.

❧

Mitt hjärta är en stadig bälg af ekebarkadt skinn. I trettiårigt sökn och hälg den svackat ut och in. Den suger in all världens lust, den andas ut all världens pust; håll ut mitt goda bälgaspel, ty så är lifvets dust.

Mitt hjärta är ett gästfritt hus med fyra stora rum. Hvar sal är full af klang och brus, men en är stängd och stum. Nu dansen in, I jungfrur små, men, kära, bullren icke så: min käresta vill hvila i sin kammars tysta vrå.

Mitt hjärta är ett bandadt fat med gammalt lagradt vin. Kom an och drick, hvar glad kamrat så vidt som solen skin, och prisa rörd och minnesgod hvart gästabud jag dig bestod, när sista droppen ritat rödt sitt streck i dödens flod.

———

Böljeby-vals.

Sjung, sjung i alarna, flygande storm, du kämpars vän, sjung, sjung i salarna; glimmande höstlöf fara. Stolt under ekarna prunkar en senad skara än, trofast i lekarna, trofast i storm och fara.

Fast, fast mot rockarna slå dessa bröst, som stormen spänt, lugnt under lockarna trotsiga blickar fara. Än från altanerna, där sina lyktor vildvin tändt, ler mot kompanerna kvinnornas unga skara.

Snart, snart på planerna möter jag dig, som ingen vet. Starkt som orkanerna känslornas vindar fara. Går du i tågande skyarnas svalka röd och het? Ord har jag lågande, länge jag måst dem spara.

Sol, sol, i ekarna tänd nu till balen höstens bloss! Mörkt brinna vekarna; dånande vågor fara. Våren, den susande, har inga visor mer för oss. Lifvet är brusande, stormsång och stormdans bara.

Aspåkers-polska.

Hvarför sitta vi så still och tysta? Ha vi uttömt alla kära ord? Äro alla de små läppar kyssta, som gå leende kring detta bord? Äro alla de små kvinnor gifta, som gå trippande i denna sal? Finns här inga hjonelag att stifta, brinna inga hjärtan i vår dal?

— Jag skall varpa garn och jag skall nysta, jag skall kärna smör och klippa får. Aldrig äro mina läppar kyssta, aldrig blifva de i detta år. Jag skall plocka bär och väfva vammal, jag skall verka, förr'n jag blir för tung. Om jag gifter mej, när jag blir gammal, skall jag taga *dej,* om du är ung.

Sång till säckpipa.

Den mörke säckpiparen blåste, vid brädden af den stora sjön, vid solnedgången, och ned till stranden kom godsegaren mag. Backsell, en yngre landtman af mycken vederhäftighet. “Högt älskar jag säckpipa,“ yttrade Backsell, “och vill dansa, som jag vore i landet Italien och vore stungen af en lustgifvande insekt, kallad tarantel.“

Jorden gråter, världen är full af tårar. Säckpipan låter, signor Backsello lårar.

Jag vill dansa utan sorg och sjunga högt: milorum — dansa som i Romaborg på torget, kalladt forum.

Blåsare på kullrig sten, oss tryter aldrig väder. Jag har märg i krumma ben, och du har spel af läder.

Jag är skapad svår och stygg och tung och bred med mera, dock jag är ej puckelrygg, ty vill jag mig hofvera.

Fyra pigor har mitt hus, så hör nu hvad de heta: Sissela och Lillemus och Bralla och Agneta.

Fåren vaktar Lillemus och Bralla räfsar ängen, Sissela slår i mitt krus, Agneta bäddar sängen.

Pigor, lemnen edra värf och tagen blomsterkransar. Kasten lakan, stop och härf och sjungen, mens jag dansar.

Degen surnar i mitt tråg och grädden i min kärna. Har jag honung i min håg, all världen surne gärna.

Armod är mig ingenting, om lynnet jag kan frälsa. Skämtan är mitt lifgeding och låra är min hälsa.

Ingen tärna åt Backsell ur aftonlunden vinkar, men ur molnets hvita fäll fru Venus ler och blinkar.

Stig mans ned och dansa med och låt oss skönt stoltsera! Men i skyn hon halkar ned och kan ej penetrera.

Dansar jag bland snigelskal allen i skumma nätter, lopp jag förr i ljusan sal med mör af höga ätter.

Jag har kysst den bästa mun och kysser aldrig flera. Den som öst ur Edens brunn kan lipa åt madera.

Skatan ler på hässjestång och snäppan på en pinne. Göken gal sin sista sång, ty slåttertid är inne.

Dansom som i Romaborg, och dansom midt i snåret! Här är göken utan sorg, som ropar hela året.

Jorden gråter, världen är full af tårar. Säckpipan låter, signor Backsello lårar.

Bulan.

Vårsång till Polydor.

❧

Hej, Polydor, kryp fram ur din kula! Grön blir på marken den torraste stickan. Sitt nu ej längre och mögla och ula, joltande vers om “den älskliga flickan.“

Ack, Polydor, du hör till de fula, aldrig du vinner den älskliga flickan: välväxt man har en sabla bula uppe på sidan vid plånboksfickan.

Slät, Polydor, är din bröstkorg som brickan; låt den af vårvindar höjas en smula. Nyss har jag skådat den älskliga flickan gå med en yngling på vårlökar gula.

Tandsättet log i den ljusröda sprickan, älskligt var allt ifrån hattnål till sula. Härlig var ynglingen, bredbarmad gick han, prydd med den allra sju sablaste bula.

Fem farliga F.

I en ung landtmans tänkebok.

❧

Fem F af mycken fara, som hotar kropp och själ, jag tecknar till din varning, o yngling, och ditt väl; ty flyr du deras snaror och vandrar stark och vis, så har du ro i lifvet och hopp om paradis.

Det första F är Fogden, befallande och hård; han lurar på ditt välstånd, din arfvedel och gård. Sök aldrig tvist med makten, men gif de höge sitt, och bruka dina armar och värj hvad se’n är ditt!

Det andra F jag lär dig är uttydt Fjärdingsman, ty fogdens låga redskap och länsmans dräng är han. Hvart

hastar du, o människa, som trotsar rätt och lag? I morgon kanske mästerman, om fjärdingsman i dag!

Det tredje F är Flaskan, som står af falskhet full och blinkar vänligt mot dig, när du öppnar ditt schatull. Kom sällan hand vid korken! Regera strängt din buk, att ej ditt sinne varder ondt och din lekamen sjuk!

Det fjärde F är Flickan, så smilande och skön; hon lockar dig till dårskap, som får sin svåra lön. Ty håll din håg i tuktan, och vinn åt dina hår den ädla ärekransen, som en trofast ungkarl får!

Det femte fula F:et kan knappast skrifvas ut, men det har horn på knäna och osar svafvellut; och alla fyra F:en, som här förut jag sagt, de äga af det femte sin farlighet och makt.

Äppelskörd.

❧

Kommen, flickor, höstvindsröda! Jag vill ge er äppelföda mot en ringa vedergällning; kommen i den milda kvällning. Alla trädens mjuka grenar hänga tungt som fulla spenar, vilja all sin sötma rägna för att snälla flickor fägna.

Redan står jag högt på stegen, böjer kvistar, svänger svegen, medan sängarna inunder prunka som ett rosenunder. Och det myllrar under träden ljusa kjolar, band och kläden; alla nejdens blomster löpa hit att mina frukter köpa.

Och jag skakar och jag knackar. Runda axlar, linhårsnackar, bröst, som springa fram för käcka, få sig då och då en smäcka. Marken rullar under foten, snåla händer jaga kloten, trefva efter rosenhäger i de grå resedaläger.

Alla vindar blifva ljumma, alla gångar blifva skumma, svarta läderlappar susa fjärilslikt kring allt det ljusa; och jag drömmer jag är vorden störste trädgårdsman på jorden: mitt är äpplet högst i toppen, markens kvinnoblom och knoppen.

Blommor på de mörka planer, klara, varma astrakaner, lysen alla vackra nätter här bland gylling och renätter! Gärna vill för er jag vaka, alla rika grenar skaka, klättra som en katt mot himla, hvar jag ser det bästa skimla.

Sägen, om det är för mycket, om jag tar en kyss för stycket. Mina äpplen äro rara, kyssarna en billig vara. Jag är ingen orm och Judas: inga syndaäpplen bjudas, inga falska läppar räckas att med ömma hjärtan gäckas.

Jag vill brygga äppelviner, fylla stora karaffiner, hälla upp och låta söta flickor sockerskorpor blöta. Hela vintern, långa kvällen ska vi sitta framför hällen, läppja vin och äpplen steka, handelsman och kunder leka.

Svinaherden och grefven med det goda ölsinnet.

En sagovariant

❧

Det bor en grefve i ett hus, ett hus med högan gafvel. Han dricker vin ur sköna krus och drifver svineafvel. Och när hans själ är varm af sekt, han rörs af ömkan för den släkt, som går med grymt och skrian och rotar i hans magra täkt. Den bäste svennen på sin äng den kallar han till svinadräng, att han skall gå i stian och reda djurens hvilosäng samt lägga mat i deras ho till deras hugnelse och ro. Men svennen klagar, tung i håg: “Farväl, du glada slåtter, där jag bland räfserskorna såg hingstridarns täcka dotter! Farväl min dröm om glans och bragd; jag är af trynfä ombelagd. Jag repar löf vid alebäck, jag samkar draf och hästars träck, jag sörpar kli och agnar att främja dessa bestars späck. Men åker skördefolket in med hö i höga vagnar och alla mör med solrödt skinn, då blygs jag i mitt trälasinn och gömmer mig bak luckan med mycken sorg och suckan.“

När sankta Brittas vanna strör från lundens loft sitt hvete, den trogne svinaherden för sin hjord på ollonbete. Låt se, låt se, hvem kommer där på stig bland ljung och krösebär? Ty pärlband på sin tröja och hatt, som hägerfjädrar bär, har ingen tjänstemöja. Det är det fagra grefvebarn. Hon löser silkespåsens garn och räcker fikonpaltar och mandelbröd åt svinakarln. De sätta sig på tufvans rund, han kysser hennes fina mund i skygd af breda galtar. När vardt i denna karga värld en bättre herdekost beskärd?

Men grefven sitter i sitt hus högt under högan vimpel och profvar drycken i sitt krus: den sekten var ej simpel! Hans själ blir sällsamt varm och vek, han skådar ut mot bok och ek med vinsällt fromma blickar. Han ser det unga parets lek, och fadershuldt han nickar. Han stiger ned, han går därut: “Min vän, din ringhets tid är slut, din svintjänst var en pröfning, och manligen du härdat ut i stränga dygders öfning. Se, härligt har min hjord du födt, att svålen glänser på dess kött. Nu kom och sitt vid silfverträg och njut den spis du själf har gödt och skumma spad med slefven, och var min medregent och måg, ty jag är gammal blefven.“ Nu skymning föll i ollonskog, sin flickas händer herden tog, hvar gris en fridfull grymtning drog och vickade med vefven, och mildt mot barn och boskap log den gode gamle grefven.

Kom i lunden!

Kom i lunden, räck mig kannan under våra lönnars glans. Låt mig vira dig om pannan mina jägarvisors krans. Jordens höst skall ej fördärfva kransen, som din spelman ger; den är tecknet: du skall ärfva landet, där ej sol går ner.

Skuggan, som allt lif fördystrar, tidens frost, som svala gör dina obesjungna systrar, finnas ej för visans mör. Deras kärleks unga lundar skifta aldrig doft och röst, outsläcklig längtan rundar deras bäfvande små bröst.

Fägring flyr; på ängen mister sista nejlikan sin glöd — visans mö på lätta vrister dansar alltid frisk och röd. Så, när sena vintrar slunga snö i våra lefnadsspår, skall du blomma bland de unga i min sång från trotsig vår.

Och då skola mänskor säga: Sällsamt sälle Fridolin! Huru vardt han värd att äga sådan skatt och pärleskrin? Hjältar, stormande kring jorden, sökte fåfängt med sitt svärd lyckan, som är denne vorden kamplöst på hans dunkla färd.

Och jag ler, då jag dem svarar, som i trotsig vår jag lett, och som nu min sång förklarar: af ett under är det skedt. Där jag lopp min skalkhets vägar, högg mig lyckan i mitt skört, där jag drack min ampra bägar, göts den full med ljuflig vört.

Sång till psaltare.

Nu ingen svag och ingen varlig flykt skall lyfta oss från dessa stankens dalar! Ej finns ett torn, för högt i höjden byggdt för sönerna af låga källarsvalar. Haf tack, natur, för detta starka rus, som räckt så länge öfver ungdomstiden, att det kan bära oss till glans och ljus, då här blir skumt och dagen är förliden!

Nu låt oss timra äfventyrens köl, med fatens kimmar klädom våra spanter, och gick vår färd förut i stilla öl, så må den gå på böljebergens branter. Ej finns ett land, för skönt att eftersträfvas af våra stora drömmars vilda skrof. Så högt som vattnen gå, vårt mod skall häfvas: Guds anda var i skeppet, fast hon sof.

Löskerkarlarnes sång.

Vid Fridolins bord satt en dag en främling som högt ärad gäst. Han var reslig och smärt med goda och flammande ögon, hans hy var mörk af mycket vägfarande, men i uppsyn, dräkt och hållning såg han ut som en adelsman. Få visste, hvem han var och hvarifrån han kom, men de, som kände något om hans öden, älskade honom. Man sade, att han var bland dem, som kommit längst i konsten att bruka motgångarna till självftukt och självflöje.

Han stod upp och sade: “I din lustgård, Fridolin, har jag diktat min och alla rättsinniga löskerkarlars sång; nu vill jag sjunga den.“ Och alla, som voro i salen, lyssnade med bifall, medan den löse personen sjöng i högmod, harm och glädje.

Nu äro mörkrets fasor öfvervunna, nu kan jag le, ty jag har skådat döden. Nu äro smärtorna som ris förbrunna i all den heliga och stora glöden. Jag lefver — flöden af ungdom flamma upp ur årens bränder, och mot det rika lifvet och dess öden välkomnande jag sträcker mina händer.

Jag är bekant med nöjet och med faran, min röst var hörd i visan och i psalmen, och tidigt fick jag värfning i den skaran, som delar bragden och försakar palmen. I skördetider jag sökte drömögd blåklint mellan halmen och följde afundsfri till andras lider de höga lassen, sjungande vid skalmen.

Syn mig en fana, mör af mina nejder, att jag må bära den med stolta händer i glädjens festspel och i vredens fejder bland goda löskerkarlar, mina fränder. Syn lejontänder, passionens rosor, smäktande jasminer, syn hvar symbol, som männers hjärtan tänder, så långt som vinden går och solen skiner!

Vår flock är dömd. Dess del vardt allt för mycken af märg och saf, af lifvets eld och sveda. Vi kräfde allt och fingo lumpna stycken; hur vardt ändå i gamman vänd vår leda? Bland höstens smycken, när andra kysste våra vårars brudar, vi skreko *lycka till* och höjde drycken och förde dansen, skämtande som gudar.

Du mö, hvars blickar famna mig vid härden, håll af mig dyrt i denna drömkvälls vaka! I morgon går din fänrik ut bland svärden, och knappast leder vägen hit tillbaka. Gif mig på färden en blick emellan darrande gardiner, och jag vill bära glad ditt lof kring världen, så långt som solen går och vinden hviner.

Och hör oss, värld, som gillar och fördömer, så snar att blommor eller stenar kasta. Vi hafva aldrig sökt hvad du berömmer, ej heller skytt hvad du är van att lasta. Du såg oss fasta, till alla tunga offer redobogna — när vi, de irrande, för alltid rasta, gif andra stora namn, nämn oss de trogna.

Dalmålningar,

utlagda på rim.

Till några af dessa utläggningar äro originalen förefintliga endast i utläggarens fantasi. Som målande dalkarl kräfver jag mina gamla yrkesbröders blygsamma rätt: att måla som det faller mig in, med nyckfull pensel, blandande gycklets och allvarets bilder — i mina föregångares anda om än med delvis annan teknik.

Eden.

I.

Det är morgon, det är Eden, salighetens unga gård. Svarta starar lägga reden hos den höga aspens mård. Vinden spelar, kalfven dansar vigt och lätt, trampar nätt mellan markens tigersvansar. Dufvans unge seglar trygg på den breda gladans rygg.

Hvit och naken husmor träder mellan rika trädgårdsland; ärter blomma ibland fläder, bönorna bland vallmors brand. Grisen vaknar i sin stia, gluttar ut vid sin knut mellan åbrodd och salvia, fnyser med sin bleka nos på en röd och daggig ros.

Adam går i landtmansdrömmar under gula plommonträd. Fålen utan bett och tömmar löper fri i självsådd säd. Med ett äpple vinkar Eva — det blir vår, hvar hon går; skära sken kring barmen svävfva. Här är morgon utan slut, här är Eden österut.

II.

Eva står skamsen i lackröd sol, tummar sin stadiga fikonlöfskjol Adam, i gröna kalsonger, grinar af knip och ånger. Ormen i trädet så skadeglad vispar med stjärten bland apelblad. Ängeln med flamgula byxor reser den största af yxor.

Friden är bruten och fallet är gjordt, hänglåset dinglar för Edens port. Adam skall svettas af möda, Eva skall skriande föda. Slagan skall dunka på logens strå, Kains klubba skall täljas och slå. Långt skola mänskorna draga, glömma sitt hem som en saga.

Het står dagen, dess morgon är slut. Svalka ger kvällen: västerut!

Elie himmelsfärd.

❧

Här åker sankt Elia upp till himmelens land i en kärra så blänkande ny. Han bär grafölshatt och skinnpäls, han har piska i sin hand, och mot knäna står hans gröna paraply.

Hög och värdig är hans uppsyn, ty han far från jordens dal dit, där domarbergets säten stå i ring. Han är kallad af sin lagman: “Du skall sitta i min sal som en tolfman på rättfärdighetens ting.“

Ja, hans konung själf har skickat sina hästar och sin vagn och sändt budskap: “Du gode danneman, jag har sport din stora vishet; den kan vara mig till gagn. Låt oss rådslå för mitt rike med hvarann!“

Och nu rullar vagnen uppåt, och Elias breda hand vinkar afsked åt hans jordelefnads bygd; och vi se det är ett stycke af vårt eget dalaland i de drömmande furubergens skygd.

Här är blänk af stora vatten, här är stranden röd och gul som en örtasäng af mödrar och mör, och små piltar peka upp emot de flygande hjul: “Se på grannasfar, så vådligt han kör!“

Här står Leksands kyrktorn som en lök, och stapelns Falumalm ringer sabbat vid den saliges färd, och han åker ur den klangen in i bruset af en psalm från evinnerliga orgelekars värld.

När du sitter, o Elia, vid din mästares bord och ser ned på vår ondska och vår nöd, fäll i domarns öra milda och förlåtande ord, bed för dalarna, som hungra, om bröd!

Nu går solen bakom Sollerön, men trygg i rymdens natt far profeten vid de vänliga små ljus, som den gode Gud Fader utmed vägen hafver satt, hvilken leder till hans gästfria hus.

Högt i fjärran öknar skrider väl den onda Skorpion, där går Hunden med sitt ödsliga skall, där ha Lejonet och Björnarne och Ormen sina bon, men de bringa ej Guds fålar på fall.

Det står eld ur deras näsor, det är eld i deras ben, genom rymderna framila de så fort, tills de hinna Vintergatan, denna gyllenträdsallén, som går ända fram till paradisets port.

Och Vår Herre träder ut på sin förstugutrapp: “Stig här in, du min heliga profet!“ Och han vinkar åt en ängladräng, som kommer flink och rapp och för svettiga kamparna i bet.

Jone hafsfärd.

Bäst som skeppet låg för ankar under strandens gröna bankar, då stod skepparen på däck och skrek: “Hej, västan- väder, blås! Hej, I jungmän och matroser, som förlusten er bland roser, glömmen lundens turturdufvor för den salta vågens mås!“ Och se här går skeppet på den saltande våg, och små dalmasar hänga i dess tackel och tåg; och den krigsherrn där på backen med den bakåtböjda nacken, han som super bakom seglet, är kaptenen, glad i håg.

Men all skyns och djupsens drakar gny och spy, och skeppet skakar, så att skepparn tappar flaskan midt i hafvets vilda göl. Då i vredesmod han ryter: “Det är nätt att skutan flyter. Hvem är tjockast af allt folket? Vi få kasta ut en knöl.“ Och se här står Jona, den beskedelige man! Han är stor och grof och vördig, som en sådan karl står an. Han är blek om anletsdragen, och han håller sig för magen; man kan se, att han är ganska sjuk och önskar sig i land.

Och de lägga hand på Jona, men han beder: “Käre, skona, ty I se, jag är en andans man och vördnadsvärd profet.“ Men de svara: “Har du trona, kan du trampa vatten, Jona, fast du flyter nog på hullet, o profet så prostafet.“ Och se här står Jona uti vädret upp och ner med sin skörtrock öfver nacken, så man lifstycks-ryggen ser; och i djupet rakt inunder ses ett gapande vidunder, och ur breda käftar lysa hemskt de hvita tandklaver.

Väl må landtmän sälla heta, att de ingen fara veta af de odjur, som gå rytande i hafvets vilda svaj! Må de väl

den dom besinna, som så många skeppsmän finna, hvilka varda svulgna upp utaf en hvalfisk eller haj! Och se här står Jona uti hvalfiskens buk! Man kan se han längtar dädan, ty han synes ganska sjuk. Där är unket, kallt och naket, där är trångt och lågt i taket, ty vi se ju, att profeten måste hålla sig på huk.

Men vi veta utaf skriften, huru Jona slapp ur griften, se'n han drifvit långt och länge uti hafvets vilda svaj; och här visas, hur syrtuten, när som hvalen stängde truten, vardt beskuren och förvandlad till en något spräckt kavaj. Och se här går Jona på den grönskande strand! Hur han ler emot en skylt, som sticker ut på vänster hand! Och se här står han vid disken och begär en sup på fisken, och jag önskar samma goda åt hvar yngling i vårt land.

Jungfru Maria.

❧

Hon kommer utför ängarna vid Sjugareby. Hon är en liten kulla med mandelblommans hy, ja, som mandelblom och nyponblom långt bort från väg och by, där aldrig det dammar och vandras. Hvilka stigar har du vankat, så att solen dig ej bränt? Hvad har du drömt, Maria, i ditt unga bröst och känt, att ditt blod icke brinner som de andras? Det skiner så förunderligt ifrån ditt bara hår, och din panna är som bågiga månen, när öfver Bergsängsbackar han hvit och lutad går och lyser genom vårliga slånen.

Nu svalkar aftonvinden i acklejornas lid, och gula liljeklockor ringa helgsmål och frid; knappt gnäggar hagens fåle, knappt bräker fållans kid, knappt piper det i svalbon och lundar. Nu gå Dalarnes ynglingar och flickor par om par; du är utvald framför andra, du är önskad af en hvar, hvad går du då så ensam och begrundar? Du är som jungfrun, kommen från sitt första nattvardsbord, som i den tysta pingstnatt vill vaka med allt sitt hjärtas bäfvan och tänka på de ord hon förnummit och de under hon fått smaka.

Vänd om, vänd om, Maria, nu blir aftonen sen. Din moder månde sörja, att du ströfvar så allen: du är liten och bräcklig som knäckepilens gren, och i skogen går den slående björnen. Ack, den rosen, som du håller, är ditt tecken och din vård; den är bringad af en ängel från en salig örtagård: du kan trampa på ormar och törnen. Ja, den strålen, som ligger så blänkande och lång ifrån aftonrodnans fäste öfver Siljan — du kunde gå till paradis i kväll din brudegång på den smala och skälfvande tiljan.

Majgrefven.

❧

Knappt hanarne golo, knappt dagens ljus stack in genom fönstren i svalar och hus, då stodo vid spiltorna lustiga drängar, uppståndna med gamman ur hvilans sängar till morgonens fästligt bräddade krus, då råmade hornen, och hvinet af strängar flöt samman med spädaste björklöfs sus.

Hvem prunkar i spetsen på vrenskande häst i tjärblanka hatten, med oxlägg omfäst? Hans kinder stå sköna kring näsan den krumma, hans bröst stiger mäktigt och spändt som en trumma mot nattkappans veck och hans blommiga väst. Låt flöjterna låla och bashornen brumma, här börjas den dråplige majgrefvens fäst.

Väl hundrade ungkarlar gå i vår bygd i mandomens prydnad, i ära och dygd, här rider allt stridbart i hela vårt härad, och ingen i skaran är vek och förfärad, och alla se upp mot Guds dag utan blygd; men ingen som han är manhaftig och ärad. Var hälsad, vår höfding, med högtidens brygd!

Så sättom vi hälen mot springarens lår, så ridom vi in all den däjliga vår! Oss väntar all nejden. I kammaren vakar väl ungmön och lyfter på fönsternas hakar och ser utåt heden, som sofvande står. Nu majgrefven nalkas — hör, järnluren brakar — med ynglingars blomstrande här i sitt spår.

Hvem möter oss täckast i kvinnornas tropp? Hvem glimmar likt låding, som springer ur knopp? Hvem ler emot männer mest blygsamt och sällan? Hvems röst lockar ljuft som i kvällskogen skällan? Två, mö, dina läppar i björksötans dropp! I dufvornas lund vid trefaldighetskällan vill grefven dig kyssa, då tunglet går opp.

Tuna ting.

Med ett bihang:

Dalkarlarnes bref till Gustaf Vasa.

1.

Socknarnas ombud med sina följeslagare mötas.

Här mågen I se och beskåda de män, som i Dalarne råda.

Vi komma från sunnan och nordan till manliga rådslags fullbordan.

Här komma de blänkande spjuten, som smiddes mot vargen och juten.

Och här komma Kopparbergs lurar, som åskat vid pilarnas skurar.

Och här komma liar från sveden, som nu ligger skallig likt heden.

Oss allom är lefnaden bister, vår sådgröt är torr utan ister.

I hyttorna malmelden slocknar, och mörkret i dälderna tjocknar.

Till Tuna, det ljusa, vi ilom och sjungom väl då: falevilom.

I Tuna är gladare dagar, dess knapar ha mättade magar.

Dess kullor ha kinder som skina, och vört står i pannmur och tina.

I käre nu gifven oss äta! Oss lyster med konungen träta.

Och hafver man intet i kräfvan, så träter man svagt och med bäfvan.

Låt porsölet draga och jäsa! Kung Gustaf är vansklig att kväsa.

Hans mästermän äro så kvicka; ty vilja vi mandom oss dricka.

Du skrifvare, hvässa din fjäder och nedskrif vår klagan på läder.

Vårt utslag förnim och lägg ut’et, men skrif något ödmjukt på slutet.

Stig upp med ditt kalfskinn på berget, och läs, så det dånar i Sverget;

att kungen må höra dem tala, de rådande männen i Dala.

Anm. »Tuna knapar» (bergsfrälsemän) voro rika och myndiga kaxar.

II.

Från kopparbergsmän, silfverbergsmän, järnbergsmän och menige allmogen öfver alla Dalar.1

Vi fattiga männer af denna Dalatrakten, vi hafva dig befordrat och hulpit dig till makten. Du lopp i våra skogar som fnatten uti furuträd, du stod på våra logar bland legohjon, som tröska säd. Från Utmelands källare, från dalen upp mot Särna vi togo dig och satte dig till rikets sol och stjärna, men äro icke sällare för all vår vedermöda, än att din håg står fast därtill att oss i grund föröda. Än ligger Norrby stark i sjön och stänger köpenskapen, men landet fylls af onda män, som smakat våra vapen. Oss tryter sill, oss tryter salt, oss tryter korn och oxar, men tyske junkern öfverallt går gödd och dryg och koxar. Mång utländsk skälm och horkarl, som borde satts i bann, den har du gjort till storkarl och svenskens öfverman. Men dina egna drängar, som tjänat dig till blods, dem ger du hugg och slängar och griper deras gods, ja, reser hjul och stegel, att intet värre hände i Kristian den tyrannens tid, som vi af landet sände.

Du svor oss, konung Gustaf, med många dyra eder att skydda våra fäders tro och våra gamla seder. Nu höra vi om lutheri och nygjord gudadyrkan och se ditt stora rofferi från klostren och från kyrkan. Du tager ur förvaren monstranserna och karen och helga kvinnors skrin. Nu dricka arga skalkar ur helgedomens kalkar de fromma munkars vin; och hofmän gå i oblyg prakt med sönderskurna kläder och blåsa ut sitt gudsförakt och nya lärdomsväder. Nu frukta vi, för sådant allt skall Herrans vrede falla förhärjande och straffande på landet och oss alla.

Väl, konung Gustaf, minnas vi vår vänskaps goda tider. Vi veta du har trångmål själf och fiender och strider. Om du gör frid med fädrens Gud och flyr oss säd och boskap, så sända vi dig kärligt bud om huldhet och om troskap. Af hunger ligger naflen mot våra ryggebast; nu, konung, löper kaflen kring Dala land med hast. En här, som åt sig vred på bark, kan fanen ej betvinga, och *med* oss, herre, är du stark men *mot* oss ganska ringa. Välj, hur du vill! Vi stå dig bi, om ärligt du vill tinga.

Den rike ynglingen.2

❧

I.

Jag är den rike ynglingen; på stranden af Jordan du ser mitt tegeltäckta hus bland stockros och tulpan. Dess vimpel med sin inskrift står i vinden som en rem: “Här bor den rike ynglingen, och här är glädjens hem.“

Du ser mig gå på älfvens strand i all min ståt och kraft. En klocka hänger vid min länd med gyldene petschaft. Du ser mitt humlebruna skägg och hårets oljoskog, jag är den unge Simson lik, som vägens lejon slog.

Nu varm, välsignad sommar står kring nejden, där jag bor. Bland skepling beta mina får, bland mjölkgräs mina kor, och solsken rinner i min råg som honung och som smör och glänser på min blanka hatt, mitt ädla

spanska rör.

Min rygg är rak, och i mitt bröst en mäktig yfvan bor, förty min ungdom är så sund, min rikedom så stor. Flyg, slagörn, öfver mina fält, löp, kronhjort, i min park! Som I min håg är konungslig, högt farande och stark.

Du näktergal, som hvilar dig i liljkonvaljedal, ett budskap vill jag dig betro om ensamhetens kval. När sköna kvinnor vandra ut, då sitt vid stadens tull och sjung om rike ynglingen, att han är kärleksfull.

I Salomos och Davids borg en prisad höfding bor; har han en dotter oförmäld i all sin ungdoms flor'? Finns öster- eller söderut en hednisk visdom än, som kan förkunna lifvets konst för Judalandets män?

Ty jag vill lefva utan sorg och öda friskt och sällt hvad mina fäder dragit hop med ocker och med svält. Min flagga vinkar hvarje dag åt allt Jerusalem: "Här bor den rike ynglingen, och här är glädjens hem."

II.

Låt oss hurra och surra: hej, kummin och pickardång! Jag har smäktat, ja, så länge, jag vill skalkas en gång. Se, hvad lustiga publikaner! Gif starköl och malvasir! Jag vill dricka för min törst, se'n vill jag dricka på pläsir. Må tärningar trilla som ärter i min sal och månen stå stilla i Ajalons dal.

Hvad bjuder, hvad sjuder du i grytan, min träl? Sa' du kabeljo, usling? Jag vill slå dig ihjäl. Gack ut i min kryddgård, tag mejram och spenat och betänk dig att reda en ädlare mat. Ty möraste höna och läckraste gris skola vara min sköna och dagliga spis.

III.

Jag hvilar i vaggande armar, vid hundstjärnans skimmer jag dansar. Hör kattornas hvinande tarmar, se hästarnes flygande svansar! Ett hundrade brudar med slöjan på svaj fira hvar afton sin eviga maj, hundrade majbrudar, aj, aj, aj!

Här spritter som blomster för ilen hvad länderna härligast bjuda, de smärtaste vassrör från Nilen, de fastaste midjor i Juda. Af ljufvaste vällust i kammaren full, knäpper jag rocken med knappar af gull. Skåden dock brudgummen, lull, lull, lull!

Men het öfver hjärtat blir slöjan. Små vänner, nu vilja vi rasta. Se glittret af silfver på tröjan i skuggan, som cedrarna kasta. Kom, skönaste dotter af Farao! Högt i mitt förstliga hus skall du bo, floden skall vyssa dig: ro, ro, ro!

IV.

Jag gick mig ner till stranden, det var en sommarkväll. Jag hade druckit dyrbart vin men kände mig ej säll. Jag hade flytt från balen, som jagad ut ur salen af mina egna pukors ljud med hån och öronsmäll.

Jag stannade hos barnen, som lekte vid min båt. De singlade kiselskärfvor, jag singlade plåt på plåt. Jag tyckte jag vardt blottad och arm och illa lottad, men det var icke därför mitt bröst var fullt af gråt.

Nu drefvos mina hjordar hem öfver älfvens bro; där gick den fromma tacka, den sedesamma ko. De ville

icke se mig och ingen hälsning ge mig, men slöa brodersblickar mig gaf en oren so.

Jag blygdes för min uselhet och drog mig bort i smyg, och uppåt längs Jordanen jag gick väl milen dryg. Då mötte jag bland träden, där vägen lopp ur säden, en skara män och gubbar med fångst och fisketyg.

Den förste gick med klumpfot och bar en frodig sik. En annan bar en liten ål, så mager som en spik. Den tredje och den fjärde de fraktade en mjärde, besatt med fjäll och sjögräs från fiskafängets vik.

Den femte gick i ledet så hjulbent som en tax och släpade på kutig rygg en lång och dråplig lax. Den sjätte och den sjunde de sleto allt de kunde med noten, buren högt på bår emellan åkerns ax.

Jag minns en till i skaran; han förde spö och håf i sina händer, knäppta som till Vår Herres lof. Det var som än han setat och sett på sjön och metat — så drömmande och stilla hans milda anlet sof.

Han kallades Johannes, och han var ljus och ung. Men efter kom en annan så luffande och tung. Hans rock var ful och rifven, hans uppsyn var som knifven, och han var svart i synen och bar så stor en pung.

Men afskild från de andra gick en man i styrkans år. Guds klara sommar var hans blick och bjugg i sol hans hår. Nu kom han till min sida: "Si, jag går bort att lida. Försaka världen, tag min frid, och följ mig dit jag går!"

Då svallade mitt hjärta; på stranden sjönk jag hän, och daggen låg i gräset och vätte mina knän. Jag ville upp och vandra, så fattig som de andra i fiskarlaget, som försvann bland mörka oljoträn.

Yttersta domen.

I.

Mot aftonen.

Det lyste mig spela och göra mig glad, milorum. Jag rörde vid gigan, men tyckte hon kvad: Jorum, Jorum.[3]

Jag gick mig i skogen bland lustiga snår, milorum. Så underligt gökarna ropa i år: Jorum, Jorum.

En ko såg jag stå vid en sorlande brunn, milorum. Hon råmade hest med sin rinnande mun: Jorum, Jorum.

Jag gick mig mot kväll öfver lärkornas hed, milorum. Jag gick så allen, medan kvidfågeln kved: Jorum, Jorum.

Jag gladdes att möta en främmande man, milorum. Jag sade: Gud signe; då svarade han: Jorum, Jorum.

Jag tänkte: Väl aldrig i år blir jag glad, milorum. Då ville jag bedja, men tyckte jag bad: Jorum, Jorum.

Nu började stormen i skog och i lund sitt korum, och kvällpsalmen skallade margalund: Jorum, Jorum, Jorum.

II.

Tecknens tid.

Nu är de stora tecknens tid, de svåra, de många. Nu svartna knopparna i lid och sprida rutten ånga. Nu vissnar jordens gamla barm, utsugen, saftlös, platt och arm.

Nu dryper blod från månens horn, o under, o under! Nu går man ut att skära korn och finner tistellunder, och hunger, örlig, pestilens förhärja land från gräns till gräns.

Nu dansar grafölsfolket vals, se trafven, hör trallen! Nu heter hätskhet arm om hals och kärlek dunk i skallen, och Antikrist i biskopsskrud går saklöst kring och hädar Gud.

Nu växer lejonskägg på lamm och vargungen smiler. Ur dufägg krypa drakar fram, ur grodrom krokodiler. I rena jungfrurs moderlif hörs barnagråt och tvillingkif.

Nu skiftar solen sin gestalt, o fasa, o fasa, och ligger som en möglig palt i molnets tiggartrasa. Nu är det skymning dagen om, och natten växer småningom.

Nu komma alla stygga djur, se ulfvar, hör ufvar! Nu rasslar tidens nötta ur med sina hjul och skrufvar; dess lod stå nära världens golf, dess visare stå nära tolf.

Då syns ett starkt och fjärran sken, nej skåda, nej skåda! Ur molnen sträcks ett mäktigt ben, som drifvor skina båda; och väldigt gapar lurens tratt med guldmun öfver jordens natt.

Blås, Gabriel, i din basun, tra rara, tra rara! Blås hop all världens folk som dun att stå till doms och svara, tills rymden ligger öde kvar, ett sprucket, skakadt bolstervar.

III.

Röster på vägen.

Den krönte:

Salig, salig, salig i höjden! Folk, som förr edra hjässor böjden ner till gördeln för Herrans smorde, hafven I glömt, hvad jag var och gjorde? Purpur drog jag och riddare slog jag, huldrikt log jag och hufvuden tog jag. Gruflig, gruflig, gruflig i djupen! Stigen går yr på kanten af stupen. Dagen är gömd af ett otäckt hölje; facklorna tänden i härskarens följe! Ingen lystrar och fåfängt jag stirrar efter de glor-rike fäders fjät. Knuffad af tiggare, konungen irrar, fasande själf för sitt lögnmajestät.

Krigaren:

Jag är en man af ogemen bravur, hetsig af natur och väldig i amur. Med samma stolta steg och segerblickar besteg jag murars krön och jungfruns bur.

Finns ett befäl i ärkeängelns här, hos Gud och sankte Per jag denna post begär. Mot Belsebub och mörkrets alla hopar jag går, en evigt modig militär.

Den ogudaktige prästen:

Jag talade i stolen med dunder och med makt, men mitt lif, må jag bekänna, gick eljest i en ränna som lutar ganska tveksamt åt paradisets trakt. Hvilket lefvande spektakel, om min fåvitska hjord skulle följa mig själfvan mer strängt än mina ord och jag och hela socknen droge in i Gehenna!

Den tjocke köpmannen:

Det säges att själen skall vägas på en våg och att ingen kan fuska med vikten. Om nu jag lägger af mig min frodiga kropp och min stadiga plånbok, så lär jag flyga opp — jag rädes för den hiskliga svikten. Men kanske far jag, lättad från all vällust här i dyn direkt upp till Abrahams gästabud i skyn.

————

Ynglingen till jungfrun:

Det var i jordens sista vår du vardt mig dyr och kär. I ångest kom vårt sabbatsår, och nu är änden här.

Den hägg, hvars hvita kvist du bär, skall aldrig blomma ut och sätta kart och svarta bär, förr'n allt är svart och slut.

Den sista lärka, som förstått vår lyckas morgonröst, har slutit näbben, förr'n hon fått en frostfläkt i sitt bröst.

Och grinden till den gröna ås, där aftonskymning teg, är stängd med evighetens lås för kärleks fromma steg.

Vår kärlek var de andras lik i parens långa rad, var dunkel jord och himmelrik och sörjde och var glad.

All mänsklig ting är bräcklighet och mänskors kärlek helst, men tänk: från synd och äcklighet vardt vår för evigt frälst.

Knappt har jag sett dig kvinnligt varm vid månskenskvällens dans, knappt har jag lagt ännu min arm kring tröjans hvita frans.

I dagg och renhet utan sot, af ingen hand berörd, så skall du stå för mästarns fot, du blåklint i hans skörd.

Om jag skall skiljas ut och bo i mörka ödeland, så kan jag lemna dig med ro i Herrans nådes hand.

————

Barn, hålla hvarandra i händerna; en flicka:

Det är blommor på vägen till Guds hus, det är nattglim i mörkret och konungsljus.

Det är lätt som att hitta hem en kväll, när det lyser i stugan och snön är mjäll.

Minns du språken från söndagsskolan, bror? Jag kan alla de böner vi läst med mor.

Våra verser om påska och om jul kan jag sjunga och stapplar ej minsta smul.

Det är vackert att gå vid deras ljud. Det är sagor och lekar hos farbror Gud.

Dalmålaren:

Jag målade Elia, som far till himmelrik, jag målade Maria så hvit och dufvolik. O, kunde nu jag måla min egen mörka själ, att klar den måtte stråla inför Guds son och Mikael!

Jag målat bönders väggar och kullors kistelock, all vårens blom och häggar, all Edens lustgård ock. O, vore snart jag vorden ett blomst till Herrans pris; en kludd och strunt på jorden, ett liljeträd i paradis!

IV.

Skeppet.

Haf, på din yta manormar flyta, hvalarne simma så tätt som en bro. Djupt i gröna gölar hafstjuren bölar, hafsgalten grymtar vid blåa stians ho.

Solen från ytan af kokande grytan lyfter röd en kräftklo men orkar ej opp. Månen, lik en tunna med saft och färg utrunna, ligger som ett vrakgods på vattubergets topp.

Haf, du är härligt, stort och förfärligt, tingens första vagga och alltings graf och slut. Himmelens sista och högsta stjärnegnista, resande ditt hufvud, du spottar den ut.

Haf, du är grufligt, vildt och okufligt; hvems är den köl, som törs rista än din barm? Långa kyrkbåtsåror slå dig djupa skåror: Han, som sof i skeppet, kan trotsa din harm.

Domen är hållen; ensam behållen färdas här en skara med domaren ombord. Tiderna somna, dessa äro komna ut på evig bölja från fjärran sjunken jord.

Tåg och tackel klappa. Brant som en trappa, stiger du mot höjden, o haf, i pik på pik. Klar står en brygga: sjungande och trygga segla Guds trogna till himmelrik.

Noter

1)

Se Diplomatarium Dalekarlicum, utg. af Kröningsvärd och Lidén, brefvet af den 1 maj 1525 och åtskilliga andra.

2)

Synes ha varit en annan rik yngling än den i evangeliet omtalade, som kunde berömma sig af att ha hållit alla buden ifrån sin ungdom.

3)

Jorum är ett namn på döden.